

2010
SOCIOLOGY - II (Optional)
समाजशास्त्र - II (वैकल्पिक)

Standard : Degree
स्तर : पदवी

Total Marks : 200
एकूण गुण : 200

Nature : Conventional
स्वरूप : पारंपारिक

Duration : 3 Hours
कालावधी : 3 तास

Note :

सूचना :

- (i) *Answers must be written either in **English** or in **Marathi**.*
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- (ii) *Question No. 1 is **Compulsory**. Of the remaining questions, attempt **any four** selecting one question from **each section**.*
प्रश्न क्रमांक 1 **अनिवार्य** आहे. उर्वरित प्रश्नांमधून **कोणतेही चार** सोडवा पण **प्रत्येक विभागातून एक** प्रश्न निवडून सोडविणे आवश्यक आहे.
- (iii) *Figures to the **RIGHT** indicate marks of the respective question.*
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- (iv) *Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.*
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे. तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- (v) *Credit will be given for orderly, concise and effective writing.*
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- (vi) *Candidate should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.*
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (vii) *In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.*
कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

P.T.O.

	Marks
	गुण
1. Answer any four of the following :	40
खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :	
(a) Explain the functions of Kinship institution in Indian Social System.	10
भारतीय समाजव्यवस्थेतील नातेसंस्थेची कार्ये विशद करा.	
(b) Explain the role of Co-operative Movement in Rural Development.	10
ग्रामीण विकासातील सहकारी चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा.	
(c) What are the various reasons of Population growth in India ?	10
भारतातील लोकसंख्यावाढीची विविध कारणे कोणती ?	
(d) Elaborate the contribution of Mahatma Jyotiba Phule to Social Work.	10
महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या सामाजिक कार्याचा आढावा घ्या.	

SECTION - A

विभाग - A

www.mpscmaterial.com

2. Answer the following sub-questions :	
खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :	
(a) "In India there is unity in diversity." Comment on the statement.	15
“भारतामध्ये विविधतेतून एकता आढळते.” या विधानावर भाष्य करा.	
(b) What are the changes taking place in the Indian Family Structure and its functions ?	15
भारतीय कुटुंबसंस्थेच्या रचनेमध्ये आणि कार्यामध्ये कोणकोणते बदल घडून आलेले आहेत ?	
(c) What is meant by Secularism ? Comment on its importance.	10
धर्मनिरपेक्षता म्हणजे काय ? त्याचे महत्त्व सांगा.	

3. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) What are the various reasons responsible for Dowry system ? 15
हुंडाप्रथेची विविध कारणे कोणती ?
- (b) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar's approach to Caste System. 15
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा जातीव्यवस्थे विषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- (c) Comment on classification of Kinship Relationship. 10
नातेसंबंधाचे वर्गीकरण या विषयी भाष्य करा.

SECTION - B

विभाग - B

4. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Which are the salient features of Rural Society ? 10
ग्रामीण समाजाची ठळक वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (b) What are the social impacts of Urbanisation and Industrialisation ? 15
शहरीकरण (नागरीकरण) आणि औद्योगिकरणाचे सामाजिक-परिणाम कोणते झाले आहेत ?
- (c) Explain with example the impact of Globalisation on Indian Agriculture. 15
जागतिकीकरणाचा भारतीय शेती व्यवसायावर झालेला परिणाम सोदाहरण स्पष्ट करा.

5. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Evaluate the impact of Land Tenure Movement. 10
जमीन सुधारणा चळवळीच्या परिणामाचे मूल्यमापन करा.
- (b) Give in detail the reasons behind the growth of slums in urban areas of India. 15
भारतीय शहरी समाजातील झोपडपट्ट्यांच्या वाढीची कारणे विशद करा.
- (c) Write in detail on the various programmes undertaken by the Government of Maharashtra for the development of Tribals. 15
महाराष्ट्र शासनाने आदिवासींच्या विकासाथ राबविलेल्या विविध कार्यक्रमाचा सविस्तर आढावा घ्या.

SECTION - C

विभाग - C

6. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Evaluate 73rd and 74th Constitutional Amendments and how did they help in Women's Empowerment. 10

73व्या आणि 74व्या घटनादुरुस्ती विधेयकाचे मूल्यमापन करून महिला सबलीकरणासाठी त्या विधेयकांची कशी मदत झालेली आहे हे विशद करा.

- (b) Assess Marx's approach to Development. 15

मार्क्सच्या विकास दृष्टीकोनाचे मूल्यमापन करा.

- (c) Define the concept of 'Personal Law' and briefly discuss the personal laws of Hindu and Muslim communities. 15

'व्यक्तिगत कायद्याच्या' संकल्पनेचा अर्थ सांगून हिंदु आणि मुस्लिम समाजातील व्यक्तिगत कायद्यांची चर्चा करा.

www.mpscmaterial.com

7. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) What are the steps taken by the Indian Government to control the population ? 10

भारतसरकारने लोकसंख्या नियंत्रणासाठी कोणते मार्ग योजले आहेत ?

- (b) What is meant by Regional Imbalance ? What are the reasons behind Regional Imbalance in Maharashtra ? 15

विभागीय असमतोल म्हणजे काय ? महाराष्ट्रामध्ये कोणकोणत्या कारणामुळे विभागीय असमतोल आढळतो ?

- (c) Define the term Sustainable Development and comment on its vivid types. 15

चिरस्थायी विकासाची व्याख्या देऊन त्याच्या विविध प्रकारांचे स्पष्टीकरण करा.

SECTION - D**विभाग - D**

8. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Discuss Maharshi Karve's Ideology of Social Change. 10
सामाजिक बदलाच्या संदर्भात महर्षी कर्वेच्या विचारप्रवाहा बाबत चर्चा करा.
- (b) How do NGOs play a vital role in Social Welfare ? 10
समाजकल्याणाच्या दृष्टीने अशासकीय संस्था कशाप्रकारे भूमिका बजावतात ?
- (c) Comment on Fundamental Rights regarding Indian Constitution. 10
भारतीय राज्यघटनेतील मानवी अधिकारांविषयी भाष्य करा.
- (d) Elucidate the various programmes undertaken by the Government of Maharashtra in case of Youth Welfare. 10
युवक कल्याणाच्या दृष्टीने महाराष्ट्र शासनाने राबविलेले विविध कार्यक्रम विशद करा.

9. Answer the following sub-questions :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (a) Comment on the Origin and Development of Trade Union Movement. 10
कामगार संघटना चळवळीचा उगम आणि वाढ या विषयी भाष्य करा.
- (b) Write on Peasant Movement and its consequences. 10
शेतकरी चळवळीची कारणे व परिणाम या विषयी चर्चा करा.
- (c) Describe the various programmes briefly, undertaken regarding Labour Welfare in Maharashtra. 10
महाराष्ट्रामध्ये राबविण्यात आलेल्या कामगार कल्याण कार्यक्रमांचे थोडक्यात वर्णन करा.
- (d) Comment on the following statement : 10
"Social Legislations can bring social changes."
"सामाजिक कायदे सामाजिक बदल घडवून आणू शकतात." या विधानाचे स्पष्टीकरण द्या.